K94 Ålesund - Sentrum

Beliggenhet
Byen Ålesund har spredd seg ut fra det smale sundet mellom Aspøya og Nørvøya på Nordvestlandet.

Nasjonale interesser
I 1904 brant Ålesund til grunnen, og i de nærmeste årene etter brannen ble byen gjenreist i hovedsakelig jugendstil. Etter brannen ble det innført en ny generell murtvanglov i alle norske byer for å forhindre lignende branner. Gjenoppbyggingen førte til at arkitekter og håndverkere fra hele landet kom tilreisende i en tid som var preget av arbeidsløshet. Siden alt ble gjenoppbygd på relativt kort tid, gir byen et stillbilde av de stil- og byplanmessige idealene helt på begynnelsen av 1900-tallet.

Spesielt karakteristisk for byen er sjøhusene som ligger langs indre havn som er oppført i jugendstil. Opprinnelig var Ålesund en mindre fiskerihavn, og kryssingen mellom fiskerinæringen og stilretningen fra Europa er unik. Sammen danner bygningene, taklandskapet og topografien på øyene et enhetlig bygningsmiljø med nasjonal interesse.

Beskrivelse
Ålesund får først bystatus i 1848, før dette var byen en mindre fiskerihavn med spredt trehusbebyggelse rundt sundet mellom Nørvøya og Aspøya. Fiskerinæringen la grunnlaget for plasseringen av byen, da Brosundet, eller den indre havn lå i le for vær og vind. Fiskerinæringens fremvekst på midten av 1800-tallet dannet grunnlaget for at Ålesund fikk offisiell bystatus i 1848. Befolkningen gikk fra 300 beboere i 1793 til ca. 1200 innbyggere i 1848. De neste femti årene kom det en høy vekst av tilflyttere, og i 1900 ble det registrert i overkant av 10.000 beboere.

I januar 1904 brenner imidlertid hele Ålesund Sentrum ned med unntak av svært få hus. Brannen spredde seg fra Nedre Strandgate på Aspøya i vest, til Borgundvegen på Nørvøya i øst, omtrentlig 1,7 km. Det var behov for umiddelbar gjenreisning av byen. Eiendomsholdere dannet spesielle solidariske kredittforeninger, og byggekapital ble reist. Brannen ble internasjonalt kjent, og det ble blant annet gitt nødhjelp fra Keiser Wilhelm II. Arbeidsledige i byggebransjen fra hele landet strømmet til for arbeid. Takstein ble hentet fra skiferbrudd i Alta, marmor fra Eide på Nordmøre, granitt fra Østfold, teglstein fra Trøndelag og Østlandet, og treverk fra hele landet. Etter en femårsperiode fremsto byen som ny, oppført i mur og gjennomgående preget av tidens arkitektur, jugendstilen. Brannen fører også til at det blir innført lov om murtvang i alle store byer i Norge. Avgrensningen på murtvanggrensene i Ålesund går i Aspegata på Aspøya i vest, og Gjærdegata på Nørvøya i øst. Ved murtvanggrensene ble det regulert brede branngater, som måtte være 20 meter brede, og ha løvtrealléer.På utsiden av grensen er det trehusbebyggelse, noe som ble oppført i årene rett før bybrannen, men også rett etter.

Sjefsarkitekt for reguleringen etter bybrannen, Karl Norum bestemte at de eksisterende selvgrodde gateløpene skulle videreføres i etterkant av bybrannen i 1904. Dette var gatestruktur som stammet fra før bybrannen, gatene var svingete og uregulerte, og var lagt ut etter det kuperte terrenget. Likevel, rett utenfor bykjernen ble det allerede på slutten av 1800-tallet lagt opp til rette gateløp med siktlinjer som datidens byplanlegging tilsa, og i Krums kart over Ålesund fra 1898 kan en allerede se dette skissert. Det fins bratte gater flere steder, og det er også mulig å se byen ovenfra

fra flere punkt, blant annet fra bytrappene opp mot fjellstua. Det gjør terrenget og taklandskapet til en viktig del av opplevelsen av byen.

Selv om byen er kjent som «Jugendbyen» i Norge, ble det under gjenoppbyggingen av byen også bygd i andre stilarter. Men konstruksjonsmessig er byggene like, med glattpussede murvegger og etasjeskiller i tre. Felles for gjenreisningsbyggene er at de er oppført i tre til fire etasjer. Takvinklene er avgrenset mellom 35 og 45 grader, og takene er utelukkende lagt med skifer. I hjørnet av kvartalsstrukturen har byggene avrundede hjørner, og mange av byggene er oppført med tårn eller spir. Noen av byggene er ornamenterte, men sparsomt i forhold til Art Nouveau-stilen i andre europeiske land. Motivene er først og fremst inspirert av planteriket, men vi finner også steinansikt og svaner. I noen tilfeller finner vi også motiv inspirert fra stavkirkene, som viser til de nasjonalromantiske strømningene. Vinduene ble som regel oppført med krysspost eller t-post, og øverste felt hadde ofte smårutete sprosser. Fordi byggene var sparsomt ornamentert, ble vinduene spesielt viktige element. Innganger, fond og hjørner er markert på hver sin individuelle måte, fasader varierer mellom forretningens ekstroverte uttrykk og boligens noe mer tilbaketrukne. I forhold til tidligere og senere stilretninger skiller jugendstil-fasader seg ut ved bevisst bruk av asymmetri i fasaden. På ett bygg kan man finne flere utforminger og størrelser på vindu, men proporsjonene er alltid slanke. De fleste byggene i Ålesund stod umalte i flere tiår og at Ålesund på folkemunne ble kalt den grå byen før det etter hvert kom farger. Ålesund be utsatt for flyangrep under 2. verdenskrig som førte til at et fåtall av byens bygg ble totalskadet og måtte rives. Man lykkes likevel med å gjenoppbygge noen av byggene, for eksempel Aspøyskolen og Misjonskirken.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Gateløp og siktlinjer som er åpne mot sjøen bør ikke lukkes igjen.
- Viktige enkelttrær og alleer bør bevarest så langt som mulig.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for nye bygg. Dette for å kunne sikre enn trinnvis bebyggelse mot sjøkanten.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen. Piper og tårn bør bevares. Takterrasser og perforering av takflater bør unngås.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas.

- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.
- Offentlige snarveier, tråkk, stier og trapper bør bevares og settes i stand.

Områdenivå

- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- Utfylling, planering og vesentlig terrengjustering av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og bør bevares og videreføres.
- Det bør ikke etableres ny bebyggelse ut over det eksisterende fasadelivet mot gate i kvartalsbebyggelsen.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.

Objektnivå

- Ved eventuell nybygging bør materialbruken tilpasses den historiske delen, med pusset mur.
- Rekkverk på bebyggelsen bør oppføres i smijern. Eksisterende rekkverk bør rehabiliteres og søkes bevart.
- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- Takene bør tekkes i skifer. De områdene som ikke er mulig å tekke med skifer bør tekkes med kobber eller sink.
- Innsetting av takterrasser, balkonger og lignende perforeringer i takflatene bør unngås, og eventuelt gjøres på takflater som er minst mulig eksponert fra viktige siktpunkter.
- Riving av kulturhistoriske bygninger bør unngås.
- Det bør legges vekt på historiske fargevalg. Det bør også legges vekt på historiske fargevalg av vindusrammer.
- Bygg som har stått umalt bør fortsatt stå umalt for å vise til historien som umalt by.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.
- Byggtekniske installasjoner bør unngås på fasadene, og eventuelt plasseres på mindre eksponerte områder.

Elementnivå

- Den historiske sjøfronten er bygd opp i steinblokker. Eventuell utviding eller ombygging av kaiområder og havnekant bør utføres i samme materiale for å gi den historiske sjøkanten kontinuitet. Dette gjelder også utforming av rekkverk.
- Skilting og reklame i kulturmiljøet bør tilpasses miljøet. Uthengsskilt er karakteristiske og utført i smijern. Annen type skilting bør være underordnet og tilpasset fasadens komposisjon.
- Historiske gavlmaleri bør bevares.
- Eksisterende elementer som belysningsarmatur og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Evt. nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.

Verpingsvika
Flatholmvegen
Sørenskriver Bulls gate
Verpingsvikvegen
Skansen
Skansekaia
Tollbugata
O.A. Devolds gate
Skaregata
Aksla
Knivsen
Molja
Vågen
Molovegen
Einarvikgata
Fjellstua
Brunholmen
Storhaugen
Brunholmgata
Lihauggata
Byparken
Nørvøya
Giskegata
Aspøya
Øvregata
Parkgata
Vannspringdalen
Alesund kirke
Kirkegata
Kipervikgata
Storlidbakken
Nedre Bergvegen
Øvre Bergvegen
Øvre Strandgata
Keiser Wilhelms gate
Fjellgata
Nedre Strandgate
Brosundet
Alesundsvegen
Sundgata
Skutvika
Kippervika
Buholmen
Fagervika
Balholmen

Ålesund - Trehusbebyggelsen på Aspøya

Beliggenhet
Trehusbebyggelsen på Aspøya ligger vest for Ålesund Sentrum.

Nasjonale interesser
Kulturmiljøet er av nasjonal interesse ettersom hele bebyggelsen langs Kirkegata overlevde bybrannen i 1904, og resterende kvartaler ble bebygd rett etter bybrannen. Bebyggelsen på Aspøya viser til den sosioøkonomiske situasjonen tidlig på 1900-tallet med høy arbeidsledighet og bolignød. Mange av de som bodde på Aspøya fikk arbeid på skipsverftene og hos fiskeribedriftene.

Bygningene er stort sett oppført i et relativt kort tidsrom fra 1890-1910, og stilmessig er byggene oppført i jugendstil. Denne delen av bysentrum var allerede regulert i enhetlige kvartaler med siktlinjer mot sjøen før bybrannen, og viser til idealene for byplanlegging på siste del av 1800-tallet, og bebyggelsesmønsteret er fortsatt tydelig i dag. Området viser også til bebyggelsen som lå utenfor de regulerte murtvanggrensene, og utviklingen som skjedde i årene etter bybrannen.

Beskrivelse
På 1800-tallet er Aspøya omtrent ubebygd, med unntak av begynnende havnebebyggelse langs Brosundet havn. Byen var da enda et lite fiskevær. Resten av Aspøya ble benyttet til gårdsbruk, under gårdene Aspen eller Steinvågen. Gården er nevnt i skriftlige kilder da Olav den Hellige la til havn i «Steinvågr.» Først midt på 1800-tallet går Ålesund fra å være sammensatt av mindre gårdsbruk og fiskevær til å få bystatus i 1848. Det ble registrert 300 beboere i 1793, og det ble telt 1200 innbyggere i 1848. Fiskerinæringens fremvekst på 1800-tallet dannet grunnlaget for større befolkningsvekst, og rundet 10.000 ved århundreskiftet. Den enorme befolkningsveksten gir innblikk i de sosioøkonomiske forholdene, og det var svært høy arbeidsledighet og bolignød. Selve grunnlaget for byen var fiskerinæringen, klippfisknæringen og skipsverftene som etablerte seg langs sjøkanten, og ble sentral for byens plassering. Flesteparten av verftene var plassert langs sjøkanten på Aspøya, og arbeiderne som hørte til fiskerinæringen var bosatt her. Det bodde gjerne 30-40 personer i hvert hus. Trebyen bestod av våningshus som ofte hadde butikk i første etasje og utedo, vedskjul, vaskehus og andre uthus i bakgården. Bydelen hadde bedehus, skoler, håndverkere og badeanstalt og innbyggerne hadde dermed sjelden behov for å krysse Hellebroa til selve murbebyggelsen i sentrum av Ålesund.

Langs Ringgata på vestsiden av Aspøya ligger det som trolig er den eldste bebyggelsen på øya. Havnegata 4, 10, Ringgata 1, 13, 23, Steinvågvegen 69 vises i kartet fra 1808.
Steinvågvegen 69 på Jenshaugen, Ivar Aasens gate 7 i Skutvika, Ivar Aasens gate 12
Gange Rolvs gate 5, Hans-Marta huset i Johs Aarflots gate 6, samt Ivar Aasens gate 38 er også sannsynligvis den eldste gjenværende bebyggelsen på Aspøya. Byggene tilhørte gårdsbrukene. På 1890-tallet blir det imidlertid etablert bebyggelse vest for kirken, ettersom byen opplevde stor vekst, og bolignøden økte. Denne bebyggelsen fulgte de regulerte kvartalene. I januar 1904, brenner store deler av byen med unntak av få hus. Brannen sprer seg fra Nedre Strandgate og østover mot bykjernen. En kan se ut fra fotodokumentasjon at bebyggelsen langs Kirkegata overlevde bybrannen, og at dette ble betegnet som den «Gjenstaaende bydel». Etter bybrannen begynner gjenreisningen av byen, og det ble innført murtvanglov i alle store byer i Norge. Murtvanggrensen settes i Aspegata, omtrent der bybrannen startet, og utviklingen av trebyen vest for kirken på Aspøya får fortsette.

Gatene på Aspøya var fra før lagt ut i tydelig kvartalsbebyggelse med siktlinjer mot sjøen. Kvartalene er oppført med fire hus i bredden og tre hus i lengden. Det er et veldig tydelig skille mellom trehusbebyggelsen og murhusbebyggelsen i Ålesund, fordi murtvanggrensen markeres av en bred branngate med løvtreallé.

Selv om jugendstilen i Ålesund er representert gjennom murbyggene, finnes det også mange trehus i denne stilretningen. Fellestrekkene er liggende panel med Ålesundfals, 2-3 etasjer, og etasjeskille var gjerne ornamentert med listverk. Hjørnene er avkappede, og vinduene er i stående format, helst krysspost, og noen ganger mindre smårutede sprosser i øverste felt. I motsetning til murbebyggelsen finner vi ingen organisk ornamentikk, og listverk og gerikter var gjerne skåret ut i tre. Det fins enkelte bygg valmet tak og mansardtak, men det var vanligst med saltak med spisse arker. Takene var utelukkende tekket med skifer. Der sveitserstilen ofte har kryssplan og arker deretter, har byggene i dette området ikke kryssplanoppdeling, men heller klare kvadratiske former og sluttede kropper uten utstikkere tilpasset til kvartalsbebyggelsen.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller den historiske byen fra sjøen bør unngås.
- Der det fins sjøtrapper eller opprinnelig havnefront med naturstein bør denne bevares og videreføres ved eventuelle nye prosjekter.
- Gateløp som er åpne mot sjøen bør ikke lukkes igjen.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Områdenivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.

- Utfylling, planering eller vesentlig terrengjustering av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.
- Bebyggelsesmønsteret og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og bør bevares og videreføres.

Objektnivå

- Taklandskapet bør opprettholde sin enhetlige materialbruk, i skifer.
- Ved eventuell nybygging bør materialbruk samsvare med den historiske bebyggelsen.
- Byggene bør males etter historisk fargepalett, eventuelt at en benytter skapeprøver for å finne originale fargepaletter for byggene. Fargevalg på elementer som vindu og dører bør vektlegges.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving av kulturhistoriske bygninger bør unngås.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.

Elementnivå

- Rekkverk bør utføres i smijern eller tilsvarende.
- Eksisterende elementer som belysningsarmatur og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Evt. nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.

Steinvågflua
Steinvågneset
Steinvågsundet
Brugata
Tenningsgata
Storhaugen
Fjordgata
Molja
Aspøya
Gokegata
Ålesund kirke
Nedre Strandgata
Skutvika
Asphølet
VASSHAUG
Kjøpmannsgata
Rengata

Ålesund - Trehusbebyggelsen på Klipra

Beliggenhet
Trehusbebyggelsen på Klipra ligger øst for Ålesund Sentrum på Nørvøya.

Nasjonale interesser
Kulturmiljøet er av nasjonal interesse ettersom bebyggelsen er en del av gjenreisningsbebyggelsen i Ålesund etter bybrannen i 1904. Kulturmiljøet har arkitektur- og sosialhistorisk interesse. Omtrent hele den opprinnelige bebyggelsen i østdelen av Ålesund ble brent ned, og trehusbebyggelsen på Klipra er enhetlig og oppført i et relativt kort tidsrom mellom 1904 og 1920 rett etter bybrannen.

Etter bybrannen Murtvangsloven ble innført i alle norske byer, og kom som en direkte konsekvens av bybrannen i Ålesund. Området viser til bebyggelsen som oppsto utenfor murtvanggrensene i bysentrum, i lys av bolignød og arbeidsledighet. Der det ikke var krav om mur, ble det helst bygd i tre, ettersom dette var et langt rimeligere alternativ. Stilmessig hører husene hjemme i jugendstilen, og er oppført i enkle volum med skifertak.

Beskrivelse
Ålesund får først bystatus i 1848, og årene frem til hundreårsskiftet er preget av stor vekst i fiskerinæringen og stor befolkningsvekst. I 1898 fans det trehusbebyggelse langs Borgundvegen, og på nedsiden av Borgundvegen er det tettbygd trehusbebyggelse oppført i rekker fra 1800-tall. Et eksempel på denne bebyggelsen er den eldste trehusbebyggelsen på Ysteneset som fortsatt står i dag. Det var også epidemilasarett på Klipra som ble bygd i 1894. I kartet fra 1898 kan en se at det allerede da er regulert i kvartaler med siktlinjer mot sjøen.

Brannen i 1904 startet i Nedre strandgate på Aspøya, og spredde seg østover gjennom hele natta helt til Borgundvegen 39 på Klipra. Omtrentlig 850 hus ble brent ned til grunnen, og 10 000 mennesker ble hjemløse i løpet av en natt. Til tross for omfanget på brannen, var det bare ett menneske som mistet livet. Utstrekningen av brannen tilsvarte ca. 1,7 kilometer, og en av grunnene til at brannen spredte seg så raskt var at det blåste kraftig østover den natten, som spredde flammene inn mot bykjernen.

Etter brannen var ferdig gjensto det ca.230 hus i byen. I østre bydel var det imidlertid omtrent ingenting som stod igjen. Det er sagt at Waldehuset er det eneste huset som overlevde bybrannen i den østligste delen av Ålesund, og dette er delvis sant. I foto kan en se at huset står uberørt side om side med brannruiner. Det er på mange måter et under at huset ikke fikk skader. Lenger sør, på Buholmen gjenstod også all bebyggelse. Bebyggelsen her stammet fra siste del av 1800-tallet, men området ble fylt igjen og sanert til fordel for veianleggelse inn mot bysentrum på 1970-tallet.

Byggene på Klipra er stort sett oppført i tidsrommet 1904 til ca.1915, en relativt kort tidsperiode etter bybrannen. Det var billigere å bygge i tre, og dermed var det slik at det oppsto også et skille mellom murhusbebyggelsen og trehusbebyggelsen. Alle husene var overbefolket og arbeidsløsheten var svært stor på begynnelsen av 1900-tallet. Folk bodde trangt, i noen hus bodde det opp til femti mennesker.

Selv om jugendstilen i Ålesund er representert gjennom murbyggene, er også trehusbebyggelsen oppført i denne stilretningen. En kan se at fellestrekkene er liggende panel med Ålesundfals, etasjeskillene var gjerne ornamentert med listverk. Listverk og gerikter var skåret ut i tre. Vinduene var alltid i stående format, med slanke proporsjoner, helst krysspost, og noen ganger mindre smårutede sprosser i øverste felt. I motsetning til murbebyggelsen finner en svært lite organisk ornamentikk. Enkelte av byggene har valmet tak og mansardtak, men det mest vanlige er saltak med flere arker. Arkene har ofte svært spisse vinkler. Takene var utelukkende tekket med skifer. Der sveitserstilen ofte har kryssplan og arker deretter, har byggene i dette området ikke kryssplanoppdeling, men heller klare kvadratiske former og sluttede kropper uten utstikkere tilpasset til kvartalsbebyggelsen.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Gateløp og siktlinjer som er åpne mot sjøen bør ikke lukkes igjen.
- Viktige enkelttrær og alleer bør bevares så langt som mulig.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for nye bygg. Dette for å kunne sikre enn trinnvis bebyggelse mot sjøkanten.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen. Piper og tårn bør bevares. Takterrasser og perforering av takflater bør unngås.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.
- Offentlige snarveier, tråkk, stier og trapper bør bevares og settes i stand.

Områdenivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling, planering og vesentlig terrengjustering av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.

- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og bør bevares og videreføres.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.

Objektnivå

- Rekkverk på bebyggelsen bør oppføres i smijern. Eksisterende rekkverk bør rehabiliteres og søkes bevart.
- Takene bør tekkes i skifer. De områdene som ikke er mulig å tekke med skifer bør tekkes med kobber eller sink.
- Materialbruk for eventuelle nybygg burde følge det historiske bygningsmiljøet, med trekledning.
- Innsetting av takterrasser, balkonger og lignende perforeringer i takflatene bør unngås.
- Riving av kulturhistoriske bygninger bør unngås.
- Fargebruk bør velges ut fra en historisk palett. Det bør også legges vekt på historiske fargevalg av vindusrammer.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.
- Byggtekniske installasjoner bør unngås på fasadene, og eventuelt plasseres på mindre eksponerte områder.

Elementnivå

- Skilting og reklame i kulturmiljøet bør tilpasses miljøet. Uthengsskilt er karakteristiske og utført i smijern. Annen type skilting bør være underordnet og tilpasset fasadens komposisjon.
- Historiske gavlmaleri bør bevares.
- Eksisterende elementer som belysningsarmatur og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Evt. nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.

Kniven
Fjelltunvegen
Fjellstua
Nørvøya
Fjelltunvegen
Flathomtunnelen
Ellingsøytunnelen
Vervgata
Storledbakken
Kipervikgata
Røysegata
Sundgata
Repslagergata
Brønnadalvegen
Fjellgata
Borgundvegen
Ålesundsvegen
Buholmen
Ystenesgata
Fagervika
Ålesundsvegen

Kristiansund - Clausenenga

Beliggenhet:
Clausenenga ligger mellom Marstandgata og Fløiveien på Kirkelandet.

Nasjonal Interesse:
Clausenenga er av nasjonal interesse på grunn av at det er en del av den gjenstående bebyggelsen fra før luftangrepene på Kristiansund under andre verdenskrig. Bygningsmiljøet består av trehus i jugendstil og representerer middelklassens boforhold i Kristiansund i mellomkrigstiden.

Området forteller om sammenhengen mellom samfunnets økte fokus på levestandard for alle samfunnslag gjennom flere byplanmessige grep, som brede regulerte branngater, grønne lunger i bakhagene og en spesiell renovasjonsgate. Gaten som er regulert inn midt gjennom kvartalene og bakhagene er uvanlig, og kan regnes som en unik byplanmessig nyskaping for håndtering av avfall på denne tiden.

Beskrivelse:
Kirkelandet bestod på 1700-1800-tallet av selvgrodd trehusbebyggelse og trange gater og smug. Kristiansund opplevde en stor befolkningsvekst i perioden 1850-1890 da befolkningsmengden ble firedoblet, og dette krevde flere boliger. Clausenenga huset middelstanden, og en kan se forskjeller i arealbruken mellom Clausenenega og Plysjbyen som ble oppført på samme tid. Kvartalenes utforming er påvirket av bygningslovene som ble gjort gjeldende etter en storbrann på Kirkelandet i 1845, Det ble da påbudt å bygge i rette brede regulerte gater. Brede gater skulle forhindre brannspredning mellom kvartal til kvartal. Etter bybrannen i Ålesund i 1904 ble det også påbudt å bygge i mur i alle landets byer. I Clausenenga ble det søkt dispensasjon fra murtvangloven for å kunne bygge i tre, som ble innvilget, men prinsippene med brede gater, brannmurer og avstander er opprettholdt.

I kvartalenes bakgård, løper en renovasjonsvei, noe som var en byplanmessig nyskaping på denne tiden. I tillegg har hvert enkelt bygg et lite hageareal mot renovasjonsgaten. I denne perioden var det fokus på økt levestandard for alle samfunnsklasser, og sanitærforhold og tilgang til grøntområde var noe som ble vektlagt når en skulle oppføre nye boliger. Renovasjonsgata fungerte slik at avfall ble plassert i bakgårdene bak bygningene med lett tilkomst fra renovasjonsgata som lå mellom husrekkene. En finner også et videreført eksempel på slik renovasjonsgate i gjenreisningsbyen Kristiansund, mellom husrekkene i Konsul Johnsens gate og Kaptein Bødtkers gate på Kirkelandet.

Byggene er oppført i strengt regulerte kvartaler, med trehus i jugendstil. Husene er ensartede og lik volummessig, i to etasjer med samme stilspråk. Volumene og planløsning er enkle, mer boksete og firkantede, i kontrast til sveitserstilens kryssplan og utspring. Hjørnene er avrundet eller avskjærte, for å skape avslutninger i hjørnene på kvartalene. Takene er tekket i skifer, og de fleste takene er en type valmet mansardtak. Noen av byggene har ark i hjørnet. Arkene er enten oppført med svært spiss vinkel, eller en valmet versjon av arken, eller den spesielle runde arken som vi finner her i Kristiansund. Vinduene og dørene var husets dekorelement. Det vil si at vinduene var krysspost eller t-post vindu, med mindre ruteinndeling i det øvre feltet. Noen bygg hadde fargede glassruter enkelte

steder. Ofte var geriktene og listverket ornamentert.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Kulturmiljønivå

- Renovasjonsgaten bør ikke bygges igjen eller endres vesentlig, da dette vil forringe kulturmiljøets historiske karakter og lesbarhet.
- Det frarådes fortetting av bakgårdene.
- Utfylling, planering og vesentlige terrenginngrep på tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- I kulturmiljøet bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt materialbruk, og plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.
- Eiendoms- og tomtestruktur bør gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.

Objektnivå

- Kulturhistorisk bebyggelse bør ikke rives.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag. Fargevalg på enkeltelementer som vindu og dører bør vektlegges.
- Byggtekniske installasjoner bør plasseres mest mulig skjult på fasadene, og helst på fasader som er minst mulig eksponert.

<u>Elementnivå</u>

- Eksisterende gatebelegg, gatemøblering og elementer som er karakteristiske for kulturmiljøet bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i kulturmiljøet bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med kulturmiljøets stedegne karakter.
- Grønt- og hageareal samt verdifulle trær bør bevares.

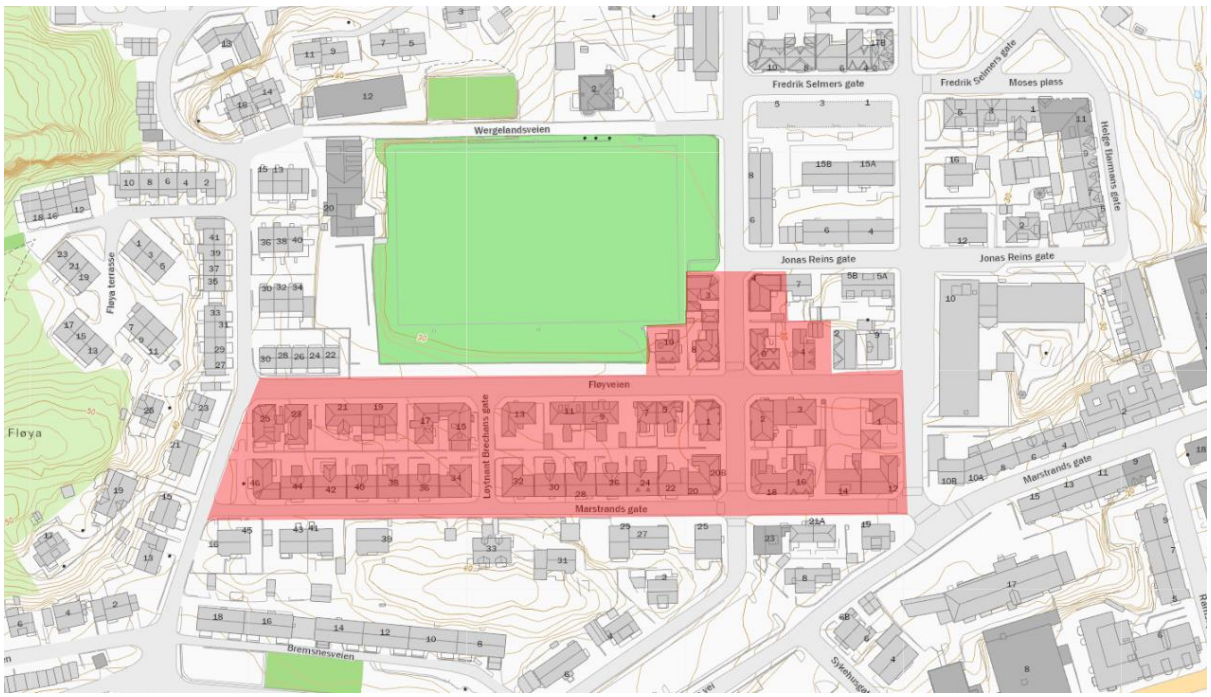
Wergelandsveien
Fredrik Selmers gate
Moses pløss
Helge Barmans gate
Jonas Reins gate
Fløyveien
Løytnant Brechans gate
Marstrands gate
Fløya terrasse
Fløya
Bremsnesveien

Kristiansund - Sjursvika

Beliggenhet:
Sjursvika ligger langs sjøkanten på sørøstsiden av Innlandet.

Nasjonal Interesse:
Sjursvika er et område av nasjonal interesse ettersom det er en del av den eldste bebyggelsen i Kristiansund, og formidler historien om kystkulturen og klippfisknæringen i Kristiansund på 17.- og 1800-tallet. Området er et godt eksempel på den tilflyttende arbeidskraften og bebyggelsen som oppstod rundt klippfiskbedriftene.

Kulturmiljøet har tettbygde våningshus, naust, båtstøer og større sjøbuer langs vannkanten. Dette gir området kunnskaps- og opplevelsesverdi ettersom den tette relasjonen mellom boligbebyggelsen og naustene viser hvor sentralt sjøveien og fisket var for folket langs kysten. Både de enkelte hus og området som helhet har historiefortellende verdi.

Beskrivelse:
Sjursvika var fortsatt ikke bebygd i kart fra 1700. Den første vi vet om som slo seg ned i Sjursvika, var Peder Scher. Han bygde seg et våningshus tidlig på 1700 tallet der Sjursvikveien 40 ligger. Gjennom en del omskrivninger, er det fra Peder Scher Sjursvika har fått navnet sitt. Kristiansund fikk egen bystatus i 1742, og i perioden etter dette blomstret byen. Gammelbyen på Innlandet opplevde stor byggeaktivitet og Hønebukta, østre allmenning, Lossiusgårdområdet, Wasmuthhavna og altså Sjursvika fikk den formen de har i dag.

I 1748 bygslet den innvandrende skotske kjøpmannen George Leslie et større grunnstykke i Sjursvika, hvor han fikk satt opp vånegård, sjøbrygge, båtnaust, bårstue og stabbur. Sjøbryggene (nr. 25 og 29) og bårstua (nr. 31) står fortsatt. Dette var starten på næringsvirksomheten i Sjursvika. Bosetterne i Sjursvika var klippfiskarbeidere. Leslie trengte boliger til sine arbeidere, og i perioden 1742-1765 ble det bygd 6 mindre vånehus og et par båtnaust. (Nr. 45, 43A, 46, 44). Det sies at innflytterne hadde med seg sine gamle hus da de kom flyttende til Sjursvika. Disse innflytterne kom hovedsakelig fra de ytre delene av Nordmøre. Dermed er nok flere av husene i Sjursvika betydelig eldre enn de angitte byggeårene. På slutten av 1700-tallet var Sjursvika ferdig utbygd slik den framstår i dag. Senere er flere av de gamle naustene revet. Omkring 1850 ble nåværende Sjursvikveien 42 bygd. Opp gjennom årene har det vært mye forskjellig næringsvirksomhet i Sjursvika. Fra Leslies klippfiskproduksjon til brennevinsbrenneri. Det har vært hermetikkfabrikk her, båtbyggeri, fiskeproduksjon og mye annet. Siden Sjursvika lå litt isolert, hadde de også eget vertshus her. Det lå i nr. 48.

Bygningene er små trehus i selvgrodd bebyggelsesmønster, plassert i varierende retninger, med forskjellige volum. Bygningsmiljøet hoper seg rundt den trange gaten, som markeres av en løvtreallé. Noen steder er det svært trangt mellom byggene. Husene er laftet, og kledd med stående panel utvendig. Byggene har saltak med rød takstein og mindre arkoppbygg. Vinduene har opprinnelig vært smårutede. Stilmessig hører byggene hjemme i klassismen på 1700-tallet. Et kjennetegn for epoken er at inngangsdørene var midtpunktet, med monumental portal-utforming, med forseggjorte

listverk og detaljer. Husenes beliggenhet med langfasaden mot den smale gata med bryggene og naustene på den andre siden, ned mot sjøen, har vært karakteristisk for gamle Kristiansund.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller seg fra den den eksisterende kystlinjen bør unngås.
- Planering, utfylling, eller vesentlig terrenginngrep bør unngås.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas.

Kulturmiljønivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- I kulturmiljøet bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt materialbruk, plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.
- Eiendoms- og tomtestruktur bør gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.
- Gater og smug bør ikke bygges igjen da dette vil forringe kulturmiljøets historiske karakter og lesbarhet.
- Fortetting frarådes.

Objektnivå

- Kulturhistorisk bebyggelse bør ikke rives.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.

Elementnivå

- Eksisterende gatebelegg, murer, gatemøblering og elementer som er karakteristiske for kulturmiljøet bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i kulturmiljøet bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med kulturmiljøets stedegne karakter.
- Tekniske innretninger, herunder også skilt og reklame, bør gis en diskret utforming og ha en plassering, materialbruk og fargevalg som harmonerer med kulturmiljøets karakter.
- Eksisterende logoer og skilt av kulturhistorisk betydning bør sikres. Nye skilt bør utformes med utgangspunkt i kulturmiljøets historie.
- Grønt- og hageareal, alléer, og verdifulle trær bør bevares.

Innlandet
Bautaen
Bautaveien
Sjursvikveien
Sjursvika

K86 Kristiansund - Hønebukta

Beliggenhet
Øya Innlandet ligger sørvest i Kristiansund. Kulturmiljøet ligger nord på øya og avgrenses av fjordlinja i nord og strekker seg langs gatene Heinsgata, Garverigata, Fiskergata og deler av Skippergata.

Nasjonale interesser
Innlandet og Hønebukta har den eldste gjenværende bebyggelsen i Kristiansund, og viser i hovedsak fremveksten av viktige administrative- og næringsfunksjoner i byen, og fremstår som et historiefortellende helhetlig bymiljø med viktige enkeltbygninger, primært fra 17-1800 tallet. Området ble ikke berørt av bombingen under 2. verdenskrig og er dermed et av få områder i Kristiansund med sammenhengende bebyggelse fra denne tiden. Kulturmiljøet har høy opplevelses- og bruksverdi og mange av bygningene har fått nye funksjoner uten av dette forringer opplevelsen av kulturmiljøet.

Beskrivelse
Innlandet er den minste av byens øyer og i området omkring anløpsstedet for Sundbåten ligger noe av byens eldst bevarte bebyggelse. På 1600-tallet utviklet det seg en liten tettbebyggelse ved havna mellom de tre øyene som utgjorde ladestedet «Fosna» eller også kalt «Lille-Fosen» (Kristiansund). En blomstrende trelasthandel medførte at staten i 1630-årene opprettet en tollstasjon. Tollboden på Innlandet var i bruk fra 1660-årene til omkring 1740. I 1742 fikk Kristiansund bystatus og kjøpstadsrettighetene kom til å bety enormt for utviklingen i Kristiansund.

På 17- og 1800 tallet bidro klippfiskeventyret til ytterligere utbygging og vekst, og bebyggelsen ved havna vokste fram til det som ble byens første sentrum. Bydelen vokste fram med trange gater og smug, små og store naust, brygger, boliger og uthus. Hønebukta og Spanskesmuget er gamle stedsnavn som fortsatt lever. Her finner vi i tillegg til tollboden også byens første sykehus og byens første rådhus samt gamle fengselet. Selv om en stor del av den opprinnelige sjøhusbebyggelsen langs havnen er borte, fins det fortsatt bebyggelse langs sjøen som viser til byens kystidentitet. Reinvass- og Brannvassdammen ble anlagt i 1870-årene og forsynte bebyggelsen med drikkevann.

Bygningsmiljøet består av småskala trehusbebyggelse, helt fra enetasjes til treetasjes bygg. Terrenget består av bergknauser, og byggene ligger i varierende terreng. Siden området er selvgrodd og byggene har forskjellige typer volum og retninger, gir dette et bygningsmiljø med svært mye variasjon. Det fins mindre uthus og mindre bygninger som er med på å bygge opp under denne karakteren. I dag fins det også et vidt spekter av farger på byggene. Det fins en variasjon mellom stående og liggende panel. De fleste byggene har rød taksten, men en del har også skifer. Vinduene er som regel tofagsvindu inndelt i tre felt med sprosser.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller den historiske byen fra sjøen bør unngås.
- Siktlinjer fra området og ned til Sørsundet bør ivaretas.
- Gateløp som er åpne mot sjøen bør ikke lukkes igjen.
- Offentlige snarveier, tråkk, stier og trapper bør bevares og settes i stand.
- Innenfor kulturmiljøet bør terreng, vegetasjon og den naturgitte gatestrukturen ivaretas.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Kulturmiljønivå

- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling, vesentlig terrenginngrep og planering av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- Eiendoms- og tomtestruktur bør gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.
- Gater, smug og eksisterende grøntstruktur bør ikke bygges igjen da dette vil forringe kulturmiljøets historiske karakter og lesbarhet.
- Bebyggelsesmønsteret og gatestrukturen er en viktig del av kulturmiljøets historie og bør bevares og videreføres.

Objektnivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving av kulturhistorisk bebyggelse bør unngås.
- Byggtekniske installasjoner bør plasseres mest mulig skjult på fasadene, og helst på fasader som er minst mulig eksponert.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag. Fargevalg på enkeltelementer som vindu og dører bør vektlegges.
- Fortetting innenfor kulturmiljøet frarådes.

Elementnivå

- Gatemøblering, belysningsarmatur og andre konstruksjoner bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med kulturmiljøets stedegne karakter.
- Tekniske innretninger, herunder også skilt og reklame, bør gis en diskret utforming og ha en plassering, materialbruk og fargevalg som harmonerer med kulturmiljøets karakter.
- Karakteriserende elementer som kaianlegg, forstøtningsmurer, hageanlegg og murer som er karakteristiske for kulturmiljøet bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Grønt- og hageareal samt verdifulle trær bør bevares.

Lossiusgrunnen
Arnulf Øverlands gate
Hamna
Nils Bakkes vei
Skippergata
Fiskergata
INNLANDET
Wesselhaugen
Thomas Aasgaards gate
Skansevei
Heinsagata
Innlandet
Bautaen
Hans Lossius gate
Bautaveien
Sjursvikveien
Flakaveien

K87 Kristiansund - Moskvahaugen

Beliggenhet
Kulturmiljøet Moskvahaugen er et boligområde som ligger på Kirkelandet i Kristiansund. Området ligger vest for Vågen, omkranset av Tollinspektør Flors gate, Lars Guttormsens gate og Oddvar Jullums gate.

Nasjonale interesser
Moskvahaugen har nasjonal interesse ut fra sosial- og arkitekturhistorie. Kvartalet representerer de ideologiske strømningene i arbeiderbevegelsen på 1920-tallet og hvordan bevegelsen «egne-hjem» påvirket boforhold for arbeiderklassen i Norge. Byggene er enhetlige og like, i ny-klassisistisk arkitektur. Området ble ikke berørt av bombingen under 2. verdenskrig, og er et godt bevart kulturmiljø fra mellomkrigstiden i Kristiansund.

Beskrivelse
Moskvahaugens navn har opprinnelse i Lenins Moskvateser som ble skrevet samme årstall som boligene ble oppført, 1920. Moskvahaugens bebyggelse ble oppført med bakgrunn i idéstrømningen «Egne-hjem», som oppsto på begynnelsen av 1900-tallet og som hadde som mål å gi arbeiderklassen egne boliger. Kristiansund hadde gjennom hele 1800-tallet hatt store klasseforskjeller mellom fattig og rik. Klippfisknæringen gjorde enkelte svært rike, men enda flere var fattige. Denne kontrasten kommer til syne ved den tilgrensende Plysjbyen som ble oppført for middel- og overklassen. Paradoksalt hadde ingen av arbeiderne som tok initiativ til utbyggingen på Moskvahaugen råd til å bo der, og det ble slik at håndverkerstanden overtok.

Villabebyggelsen på Moskvahaugen er bygd enhetlig og likt, og er tegnet av arkitekt Carl Lindbom. Han stod blant annet for renoveringen av Rogalands teater i 1915, og emigrerte siden til California i forbindelse med utbygging av San Clemente. Boligene er oppført som kvartalsbebyggelse med fire hus i lengden og fire hus i bredden. Kvartalet ligger på en haug som navnet tilsier, og har skrående terreng. Det ble opprinnelig ikke satt eiendomsgrenser mellom hvert enkelt hus, men eiendommene ble grensejustert i etterkant. Til tross for terrengets ulikheter er det gjort forsøk på jevne ulikhetene mest mulig ut ved oppbygging av terrenget. Kvartalet er opparbeidet med fyllinger og støttemurer trinnvis, i takt med terrengets helling. Denne måten å opparbeide terrenget skiller seg fra de andre kvartalene i Plysjbyen. Dette kan være for å tilrettelegge for mer brukbart uteoppholdsareal i kvartalet, og også en mer lik fremtoning for hvert enkelt bygg i kvartalet med tanke på byggehøyder. Hvert hus har også sin egen forhage og egen adkomst via trapp inn fra gate på siden av byggene. En kan se fokuset på både eget og felles hageareal ut fra tanken om økt levestandard og sanitærforhold også for arbeiderklassen på 1920-tallet.

Villaene oppført etter 1920-tallets ny-klassisistiske prinsipper. Bygningene har enkle kvadratiske sluttede bygningskropper med delvis nedgravd sokkeletasje, hovedetasje og loftsetasje. Byggene er oppført med saltak, omtrentlig mellom 40-45 grader, tekket med skifer. Saltakene i hele kvartalet er orientert i samme retning øst/vest, noe som er uvanlig for kvadratisk kvartalsstruktur. Byggene har stående vekselpanel/tømmermannspanel, og enkelt listverk, uten ornamentering. Vinduene er

smårutede med midtpost, med åtte ruter i hvert felt. I mønet er det et lite kvadratisk vindu snudd på høykant.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Innenfor kulturmiljøet bør terreng og vegetasjon bevares. Det bør ikke gjøres vesentlige terrengjusteringer innad i kvartalet som endrer den enhetlige karakteren. Utfylling, planering eller vesentlige terrenginngrep i tomtearealene anses som uheldige tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- Eksisterende støttemurer, fyllinger og adkomsttrapper bør bevares som opprinnelig.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.
- Takene i Moskvahaugen er alle orientert i samme retning. Dette er et vesentlig kjennetegn ved byggene. Påbygg, arker eller tilbygg som fører til at en oppfatter takets hovedretning annet enn øst/vest bør unngås. Fortetting og vesentlige tilbygg frarådes, og bygningskroppene bør bevares så enkle som opprinnelig.

Kulturmiljønivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.

Objektnivå

- Riving av kulturhistorisk bebyggelse bør unngås.
- Stående panel er svært karakteristisk for byggene, og bør bevares.
- Takmateriale bør være skifer som opprinnelig.
- Bygningsdetaljer som vindu, dører, listverk, gerikter, vindusutforming og inndelinger i vindu bør bevares.

- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.
- Fargevalg på enkeltelementer som vindu og dører bør vektlegges.
- Rekkverk bør utføres etter opprinnelig utforming og materialitet for kvartalet.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.

Elementnivå

- Grønt- og hageareal samt verdifulle trær bør bevares.

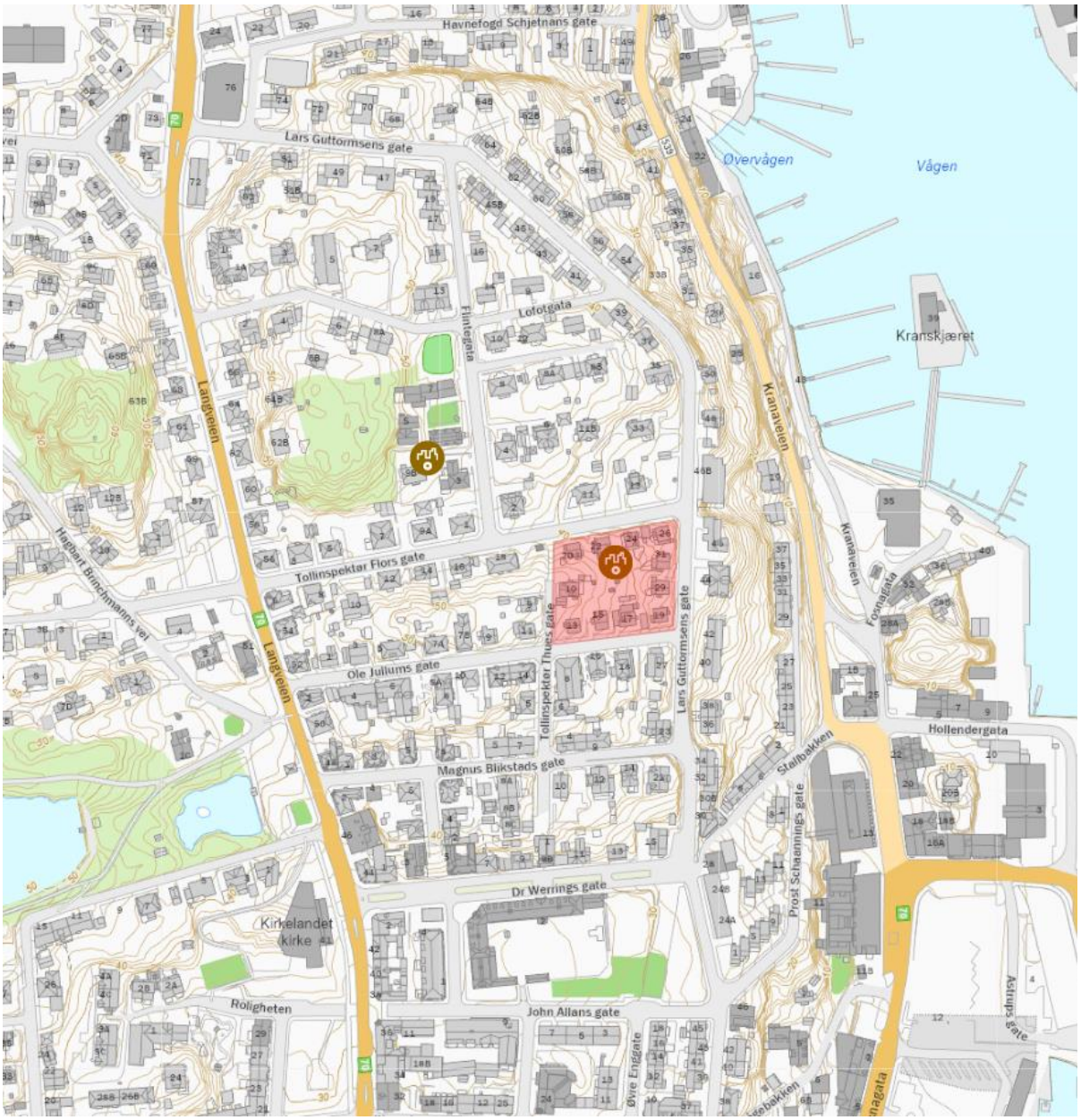
Havnefogd Schjetnans gate
Lars Guttormsens gate
Øvervågen
Vågen
Kranskjæret
Lofotgata
Flintegata
Langveien
Kranaveien
Tollinspektør Flors gate
Hagbart Brinchmanns vei
Ole Jullums gate
Tollinspektør Thues gate
Lars Guttormsens gate
Fosnagata
Hollendergata
Magnus Blikstads gate
Stallbakken
Prost Schaannings gate
Dr Werrings gate
Kirkelandet kirke
Roligheten
John Allans gate
Øvre Enggate
Astrups gate

K88 Kristiansund – Plysjbyen

Beliggenhet
Kulturmiljøet Plysjbyen ligger øst på Kirkelandet. Kulturmiljøet ligger på høyden mellom Vågen og Varden og er omkranset av Langveien, Lofotgata, Lars Guttormsens gate og Ole Jullums gate.

Nasjonale interesser
Plysjbyen har nasjonal interesse ut fra arkitektur, næring- og sosialhistorie. Plysjbyen formidler kunnskap om Kristiansunds fiskerinæring og hvordan den førte til et bysamfunn preget av store klasseforskjeller på 1800- og 1900 tallet. Plysjbyen representerer den historiske middel- og overklassen i Kristiansund. Arkitektonisk er bebyggelsen representert gjennom flere stilarter, fra tidlig 1900-tall til mellomkrigstiden. Området ble ikke berørt av flyangrepene under andre verdenskrig og har både høy bruks- og kunnskapsverdi.

Beskrivelse
Kulturmiljøet ligger i skråningen og delvis på høydedraget mellom Vågen og Varden. Med sin plassering i terrenget har kulturmiljøet utsikt og visuell forbindelse til både Vågens bebyggelse, fjorden og grøntområdet på Kirkelandet. Plysjbyens villabebyggelse er hovedsakelig oppført tidlig på 1900-tallet og i mellomkrigstiden, med noe bebyggelse også fra siste halvdel av 1800-tallet.

Fra midten av 1800-tallet var Kristiansund en stor by i norsk sammenheng. Klippfisknæringen hadde gjort enkelte svært velstående, og det ble bygd egne skoler og gravsteder for overklassen. Flere av husene i Plysjbyen har påkostede elementer og store hager som igjen viser til velstanden til de som bodde der. Samtidig hadde Kristiansund en stor og fattig arbeiderklasse, som regel bodde i «Småborgerhus.» Kontrasten mellom fattig og rik ble dermed svært synlig gjennom boforholdene. Interiøret i overklasseboligene var forseggjort i likhet med eksteriøret. Gjennom klippfiskhandelen med resten av Europa kunne overklassen følge trender i både interiør og klær.

De fleste byggene innen kulturmiljøet er oppført i tre, men det fins også enkelte innslag av murbygg. Stilmessig spenner bebyggelsen fra sveitserstil og nasjonalromantikk, til jugendstil, 1920-tallsklassisisme og funkisstil. Byggene har store hager, og kulturmiljøet fremstår som frodig, beplantet med små og store trær, busker og hekker. Villabebyggelsen er oppført hovedsakelig med to etasjer. Noen av byggene har delvis nedgravd sokkeletasje med lysgrav og smijerns-rekkverk rundt. Enkelte av byggene har liggende dobbeltfalset panel i første etasje og stående vekselpanel i andre etasje. Hjørnebyggene er spesielt forseggjorte, med arker, runde hjørner og karnapper. Takformen på byggene er som regel enten valm- eller mansardtak i skifer. Spesielt karakteristisk for kulturmiljøet er arkene på byggene. Noen av arkene er vanlige arker, men de spesielle er runde eller valmede. Vinduene er enten to- eller trefagsvindu.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Innenfor kulturmiljøet bør terreng og vegetasjon bevares og eksisterende naturtyper bør ivaretas.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.
- Gateløp som er åpne mot sjøen bør ikke lukkes igjen.

Kulturmiljønivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling, planering og vesentlige terrenginngrep av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I kulturmiljøet bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt materialbruk og plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.
- Eiendoms- og tomtestruktur bør gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.

Objektnivå

- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving av bygg bør unngås.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.

- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.
- Fortetting innenfor kulturmiljøet frarådes.

Elementnivå

- Eksisterende utomhus-/ hageanlegg, terrasseringer, forstøtningsmurer, murer og andre konstruksjoner som er karakteristiske for kulturmiljøet bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Grønt- og hageareal samt verdifulle trær bør bevares.
- Nye elementer som f.eks. gatemøblering, benker, belysningsarmatur, installasjoner, fontener mv., og andre konstruksjoner bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med kulturmiljøets stedegne karakter.

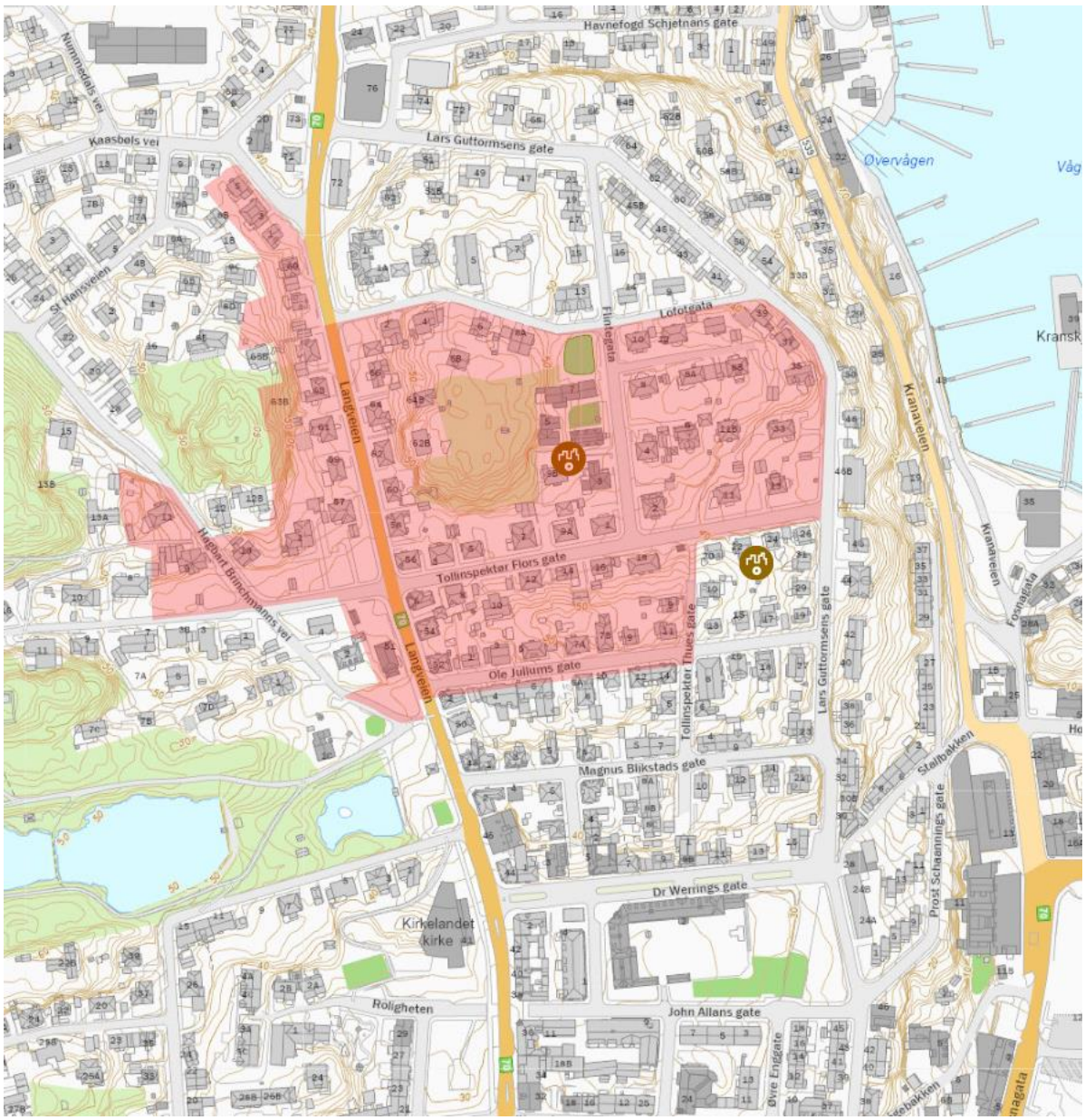
Havnefogd Schjetnans gate
Nummedals vei
Kaasbøls vei
Lars Guttormsens gate
Overvågen
St Hansveien
Lototgata
Flintsgata
Langveien
Kranaveien
Hagbart Brunchmanns vei
Tollinspektør Flors gate
Tollinspektør Thues gate
Ole Julums gate
Lars Guttormsens gate
Magnus Blikstads gate
Stallbakken
Prost Schaanings gate
Dr Werrings gate
Kirkelandet kirke
Roligheten
John Allans gate
Øvre Enggate
Fongata

K89 Gjenreisningsbebyggelsen i Kristiansund

Beliggenhet
Kristiansund by består av fire «land», eller øyer som omkranser en felles havn. Bysentrum ligger sørøst på øya Kirkelandet.

Nasjonale interesser
Kristiansund sentrum er et kulturmiljø av nasjonal interesse ut fra sin rolle som gjenreisningsby etter andre verdenskrig. Store deler av Kirkelandet sentrum ble ødelagt i flyangrep under andre verdenskrig, og førte til at sentrum ble regulert på nytt og gjenreist etter nye idealer.

Omreguleringen ble ledet av den statlige institusjonen "Brente steders regulering" som var i virksomhet i årene 1940–1952. Formålet var å utarbeide reguleringsplaner for byer og steder i Norge som var blitt krigsskadde under andre verdenskrig. Arbeidet ble ledet av byplanlegger Sverre Pedersen. Reguleringsplanene som ble utarbeidet viser en klar ideologi om byplanlegging, siktlinjer og rom for moderne infrastruktur. I Kristiansund sentrum er intensjonene og idealene er fortsatt lesbare i bygningsmiljøet og kilde til kunnskap i nasjonal sammenheng.

Beskrivelse
Kristiansund var opprinnelig en by med trange gater og smug med tett trehusbebyggelse fra 17.,18. og 1900-tallet. Den gamle trehusbyen med selvgrodd struktur på ferdselsårer og eiendomsgrenser kunne vise til byens vekst under storhetstiden for trelast, klippfiskhandel og verftvirksomhet på 17., og 1800-tallet. Store deler av bebyggelsen ble utradert under bombingen av Kristiansund under andre verdenskrig.

Flyangrepene på Kristiansund startet 28.april 1940 og varte i fire dager til 1.mai. 724 av byens bygninger ble totalskadd i løpet av fire døgn. Dette tilsvarte ca. sytti prosent av byens bygningsmasse. 28% av landets samlede krigsskade på bygninger under krigen ble påført i Kristiansund, og Kristiansund var dermed den enkeltbyen som bidro mest til denne statistikken. På grunn av de store krigsskadene vedtok administrasjonsrådet å etablere et eget gjenreisningsinstitutt i Kristiansund, som det eneste i landet. Arbeidet med gjenreisningsplanen ble ledet av professor Sverre Pedersen. De sentrale delene av Kirkelandet ble totalt omregulert allerede i 1941, men gjenreisningen av byen fortsatte helt frem til midten av 1960-årene.

Den nye byen skulle være moderne regulert med plass til infrastruktur og ny levemåte. Det ble også forutsatt at bygningsmassen skulle oppføres i mur for å forhindre brannspredning. Kristiansunds byplan er påvirket av et klassisistisk planideal, med utsiktsakser og sentrale plassdannelser. De to hovedaksene er Langveien, som peker mot Freikollen, og vinkelrett på denne, Kaibakken eller Oppfarten, som fører fra havnen opp til sentralplassen Kongens plass i krysspunktet mellom de to aksene. Oppfarten peker mot Tustnastabben i øst, tidligere også via sentrum i stålfagverksbuen i Nordsundbrua, som ble revet på slutten av 1990-tallet.

Et annet byplanmotiv er havnefronten på begge sider av Oppfartens nedre ende. Havnefronten har stort slektskap med bebyggelsesmønsteret i de eldre kjøpmannstunene som opprinnelig omkranset havnen. Disse hadde tilbaketrukne våningshus med langfasaden mot havna og et fremskutt sjøhus/brygge på hver side, ofte med gavlveggen mot havnen. Ellers sto hagebyideen sterkt i byplanen, blant annet med et sentralt parkdrag som løper nordover fra sentralplassen Kongens plass

til det går over i det gamle grønt-draget ved drikkevatnanlegget ”Vanndamman” og videre via Kringsjå ut til havet. Dette parkanlegget lå parallelt med utsiktsaksen Langvegen. Sverre Pedersen trakk sammenligninger med parken i Versailles, med utsiktsakse som fortapte seg i det fjerne. I parken i Kristiansund ledes blikket i retning Freikollen.

Bebyggelsen hadde klare funksjonalistiske trekk, men samtidig med klare sideblikk til det historiske, med røtter i lokal byggeskikk. I de mest sentrale byområdene ble det ført opp branntrygg bebyggelse, for en stor del i armert betong. Dette var naturlig følge av brannkrav, men også resultat av en funksjonalistisk materialtankegang. Det langt mer tradisjonelle saltaket, som ble benyttet på de fleste av betongbyggene, brøt imidlertid med funksjonalismen. Volumsammenstillingen hadde, som nevnt, slektskap med oppbyggingen av de gamle kjøpmannstunene. Flere av de saltakskronede betongbyggene hadde også andre trekk som ledet oppmerksomheten mot det maritime. Øverst i gavlveggen var det i enkelte tilfeller vinduslignende små balkonger. Betongbyggene fikk ofte også et foredlet preg gjennom mineralittpuss i duse nyanser av grått grårosa, grågrønn, gråblå, med mer.. Butikkskiltene var også nøye inkorporert i fasadens komposisjon og design. De fleste forretningsbyggene var kombinasjonshus, med forretning i første etasje og kontor og eller bolig i de 2 øverste etasjene.

De mer perifere sentrumsområdene består av rekkehusboliger av tre, bygd i 2 etasjer samt sokkeletasje og loft. Enkelte steder var også små butikklokaler i sokkelen. Disse rekkehusene hadde ellers et annet påfallende historistisk trekk. Inngangspartiet var ofte omrammet av en parafrase over klassiske portaler. Enkelte ganger nøyaktig kopi av de klassiske portalene som prydet 1700- og 1800-tallets kjøpmannshus i Kristiansund, andre ganger manierte utgaver, ofte med litt komiske innslag. De fleste av rekkehusene var formet over en felles lest. For å unngå konformitet valgte man en polykrom fargesetting der blå, røde, grønne og gule hus lå skulder ved skulder. Dette ga Kristiansund kallenavnet ”Fargeskrinet” eller ”Den polykrome by”.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller den historiske byen fra sjøen bør unngås.

- Siktlinjene er et av hovedtrekkene i byplanen og er viktige grep som bør opprettholdes for at intensjonen i planen fortsatt er lesbar i kulturmiljøet i Kristiansund Sentrum. Generelt bør siktlinjer ivaretas og ikke gjenbygges med ny bygningsmasse. Dette vil si at rette gateløp bør opprettholdes i størrelse og retning. Det bør ikke reguleres bygningsmasse i siktlinjen.
- Gateløp som er åpne mot sjøen bør ikke lukkes igjen.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

<u>Områdenivå</u>

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling, planering og vesentlige terrenginngrep av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.
- Eiendoms- og tomtestruktur bør gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og bør bevares og videreføres.

<u>Objektnivå</u>

- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving bør unngås.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.

- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging.
- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.
- Fortetting/nybygg innenfor området frarådes.

Elementnivå

- Eksisterende elementer som gatebelegg, gatemøblering, benker, belysningsarmatur, installasjoner, fontener og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres.
- Nye elementer som gatebelegg gatemøblering, benker, belysningsarmatur, installasjoner, fontener og andre konstruksjoner bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.
- Tekniske innretninger, herunder også skilt og reklame, bør gis en diskret utforming og ha en plassering, materialbruk og fargevalg som harmonerer med områdets karakter. Eksisterende logoer og skilt av kulturhistorisk betydning bør sikres. Nye skilt bør utformes med utgangspunkt i områdets historie.
- Karakteriserende elementer som kaifronter og dokking bør ivaretas.
- Hageareal, alleer og verdifulle trær bør bevares.

Magnus Blikstads gate
Dr Werrings gate
Kirkelandet kirke
John Allans gate
Prost Schaannings gate
Astrups gate
Holmasu
Tennisveien
Politimester Bendixens gate
Politimester Bendixens gate
Fridtjof Nansens gate
Øvre Enggate
Vågebakken
Kristiansund brannstasjon
Ivar Aasens gate
Johan P. Clausens gate
Kaptein Bødtkers gate
Konsul Johnsens gate
Langveien
Helsings gate
Hauggata
Tempoveien
Stavnesveien
Wergelandsveien
Kaibakken
Fløyveien
Knut Siems gate
Arnulf Øverlands gate
Mestergata
Marstrands gate
Marstrands gate
Ramsøys gate
Storgata
Bremsnesveien
Herman Dohlens vei
Kvernesveien
Kristiansund sykehus
Kristiansund politistasjon
Lossiusgrunnen
Konsul Knudtzons gate
6242
Batterihammaren
Sørholmen
Heinsagata
Skippergata
Fiskergata
INNLANDET
Wesselhaugen
Thomas Aasgaards gate
Skanseveien
Heinsagata
Bakarneset
Bothners gate

K90 Kristiansund – Vanndamman - Kringsjå - Gravanlegget

Beliggenhet
Grøntområdet på Kirkelandet er et natur- og rekreasjonsområde som ligger helt vest på Kirkelandet i Kristiansund. Området strekker seg fra Vanndamman og Varden i øst til havgapet i vest, og er avgrenset mot dagens boligbebyggelse.

Nasjonale interesser
Kirkelandets grøntområde har nasjonale interesser knyttet til kystlandskap og enkeltminner. Området inneholder flere elementer som tidlig ble en del av Kristiansunds historie, blant annet drikkevannsforsyningen til byen og gravstedet som kom på slutten av 1800-tallet. Området benyttes i dag som rekreasjonsområde, og er kjent for sine turstier, natur og byhistoriske elementer. Dette inkluderer Vanndamman, råkoppkapellet av arkitekt Rivertz, kirkegården, oppmurte gravanlegg, urnenisjer i berget og spesielt forseggjorte stiltypiske gravminner.

Beskrivelse
Området på denne delen av øya kjennetegnes av åpne svaberg som møter havgapet. Turområdet strekker seg helt fra den sentrale parken i gjenreisningsbyen og ut til havet. Området har karakteristiske oppmurte sti-anlegg, som blant annet går via Varden (kopi fra 1970-tallet av utsiktstårn bygd for å markere byens 150-årsjubileum i 1892.), men også innom gravstedet og damanleggene.

Kristiansunds vekst og beliggenhet skapte utfordringer med tilgang på ferskvann på 1800-tallet. Det ble vanskelig å samle nok drikkevann og transportere det mellom øyene. På grunn av drikkevannsmangel ble det planlagt en kunstig dam av Peder Rosentræder i 1850. Denne dammen er den eldste, og ble senere kjent som Svanedammen. Et anlegg med vannrenner ble bygd, og disse skulle samle vann fra berget rundt Vardefjellet og lede det til Vanndamman. Vannet ble så ført fra denne dammen ned i vannledning som ble laget av uthulte trestokker til en vannpost ved Øverparken. Senere ble anlegget vesentlig utbedret av Hagbart Brinchmann og stadsingeniør Carl G. Bäckstrøm. De tre dammene Midtdammen, Vesterdammen og Gravemdammen ble opparbeidet i tre etapper. Anlegget et er et eksempel på enkel, men vakker ingeniørkunst som er integrert i landskapet. Vanndamman fungerte som drikkevannsbasseng for Kristiansund frem til 1979.

Kirkelandet gravsted ble innviet i 1877. Anlagt på eiendommen «Jens Minde» som bystyret mente var «det eneste sted hvor det fans nogenlags jord i tilstrekkelig mengde til begravelsesjord». Gravstedet ble lagt i et klart avgrenset, lavt dalføre ut mot havet. Dalen er avgrenset av bratte men lave åsrygger mot sør og nord og langs begge dalsider er det murt natursteinsplatåer der de økonomisk best stilte kjøpmannsslektene hadde sine familiegraver. Særlig er gravene i sørhellingen på nordsida av dalen påkostet. Enkelte steder er gravmonumentene formet som urner innfelt i små nisjer i bergveggen, inspirert av søreuropeiske gravskikker. Et utslag av nær kontakt med spansktalende land gjennom klippfiskeksporten under «Spansketiden» på 1800-tallet. De minst bemidlete er gravlagt i dalbunnen, eller i de vestre deler av gravstedet lengst ut mot havet.

Gravkapellet er tegnet av arkitekt Rivertz i 1921, og ble innviet i 1928. Det har klassisistisk volumkomposisjon, med knapp detaljering og vegger av upusset, grovt tilhogd naturstein. I fondveggen er det glassmaleri utført av Per Vigeland.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Vesentlige terrenginngrep bør unngås. Utfylling og planering av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske miljøet.
- Innenfor området bør eksisterende stedegen vegetasjon, trær og alléer skjøttes og ivaretas.
- Eksisterende turstier, oppmurte anlegg, og vanndammene bør bevares og repareres med utgangspunkt i historisk utforming og materialbruk.
- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet. Bebyggelse i tilgrensende boligområder ikke bør konkurrere med naturområdets eksisterende vegetasjon og silhuett.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas, som for eksempel Varden.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Områdenivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør en vurdere at ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger bør videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster bør opprettholdes.

Objektnivå

- Kulturhistorisk bebyggelse bør ikke rives.
- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør kulturhistoriske bygninger og elementer gjenoppbygges som rekonstruksjon på dokumentert grunnlag.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Den historiske fargepaletten bør videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.
- Fortetting/nybygg innenfor området frarådes.

Elementnivå

- Eksisterende elementer som gatemøblering, benker, belysningsarmatur, installasjoner, fontener og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Eksisterende gatebelegg, trapper, forstøtningsmurer, utomhus-/ hageanlegg/ gangveier/ terrasseringer/ trapper/ murer osv og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.

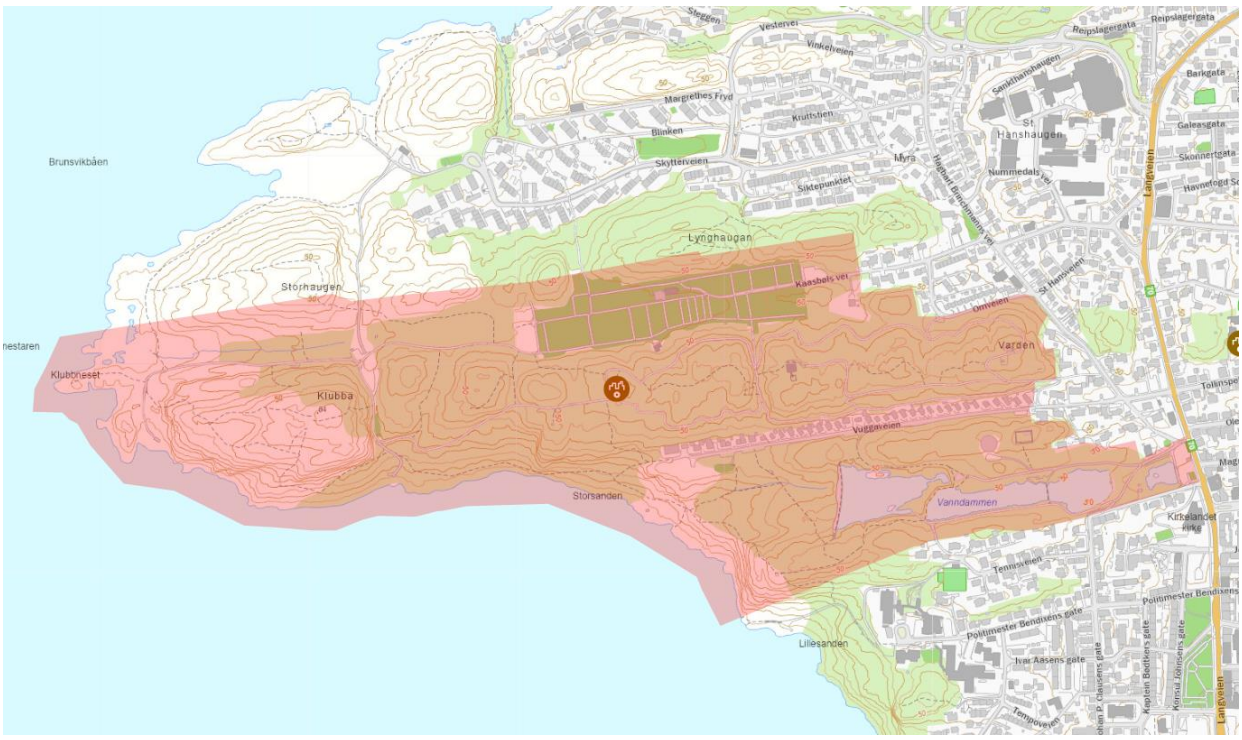
Steggen
Vestervei
Vinkelveien
Reipslagergata
Reipslagergata
Barkgata
Sankthanshaugen
Margrethes Fryd
Kruttstien
Blinken
St. Hanshaugen
Galeasgata
Skytterveien
Myra
Nummedals vei
Skonnertgata
Brunsvikbåen
Siktepunktet
Langveien
Lynghaugen
Kaasbøls vei
Storhaugen
St. Hansveien
Omveien
Varden
Klubbneset
Klubba
Vuggaveien
Storsanden
Vanndammen
Kirkelandet
Tennisveien
Politimester Bendixens gate
Lillesanden
Ivar Aasens gate
Kaptein Bodtkers gate
Konsul Johnsens gate
Tempoveien
Langveien

K269 Kristiansund - Vågen

Beliggenhet
Vågen er den indre havnen som ligger mellom Kirkelandet og Gomalandet i Kristiansund.

Nasjonale interesser
Vågen har nasjonal interesse ut fra et spekter av enkeltminner knyttet til kystkultur fra 17.- og 1800 tallet. Dette er representert gjennom skipsverft, brygger, ulike typer industri og boliger. Området ble ikke berørt av flyangrep under andre verdenskrig, og sporene etter skipsbygging, klippfiskhandel og fiskerinæringen er godt bevart. En kan også finne spor etter handelen med resten av Europa, da for eksempel kirkegården på Gomalandet er anlagt ved bruk av ballastjord ført til byen fra klippfiskhandelen med Spania.

Beskrivelse
Området omfatter den indre havnen og den spredte bebyggelsen som ligger langs sjøkanten. Vågen ble spart for ødeleggelsene under andre verdenskrig og er et intakt miljø som har bygningsmasse både fra 17.- og 1800-tallet. På 15.-1600 tallet var det allerede etablert trelasthandel mellom Holland og kystbyene i Norge. Det var trelasthandelen som la grunnlaget for en langt større eksport på Nordmøre, klippfisken. Klippfisk ble for første gang eksportert fra Kristiansund, den gang «Lille-fosen» på 1600-tallet. Produksjonen ble for alvor satt i gang av britiske handelsmenn i 1730. Kristiansund ble på midten av 1700-tallet Norges nest største eksportør av fiskeprodukter, bare slått av Bergen. Klippfisken genererte voldsomme rikdommer. Store klasseskiller utviklet seg med en liten, men ustyrtelig rik overklasse og en stor og fattig underklasse. Overklassen, omtalt som klippfiskbaroner, eide hele produksjonen – fra fiskeværene til utskipningsskutene, mens underklassen levde i perioder fra hånd til munn.

Eksporten av fisk krevde skip, og det ble allerede anlagt skipsverft i Vågen i 1787. Parallelt var det både skipsbygging og klippfiskproduksjon i Vågen på 1700-tallet. Dette er lesbart i dagens bygningsmiljø. Milnbrygga i Vågen er byens eldste og største klippfiskbrygge. Denne stammer fra 1749 og ligger helt ytterst øst i Vågen, ved Israelsneset. Tørkingen av fisken foregikk først ute på de store svabergene Milnbergan, og hele neset var dekt av klippfisk som skulle soltørkes. Tørkingen ble senere flyttet inn. Brodtkorbgården er et kjøpmannsanlegg som ble etablert i 1787 og senere utvidet på 1800-tallet. Kjøpmannsanlegget ligger ytterst vest i Vågen, sammen med mindre trehusbebyggelse fra 1756 ved Fosnagata og Hollendergata. Øvre Krana, Nedre Krana og Mellemværftet blir etablert på 1800-tallet. Mellemværftet ligger midt i vestsiden av Vågen, og inkluderer verksted, boliger, kraner og båtslipper. Verftet ble etablert i 1865, og var kontinuerlig i drift fram til 1978.

Hjelkrembrygga, etablert 1835, ligger nord for Milnbrygga på østsiden av Vågen, langs Dikselveien og ble benyttet til ettertørking av klippfisk. Woldbrygga og Strandhuset som ligger ved siden består av en skipperbolig og brygge fra samme tidsperiode. Naustkroken består av mindre eldre trehusbebyggelse fra tidlig 1800-tall og ligger midt i Vågen på østsiden. Kaffebrenneriet innerst i Vågen stammer fra 1880. Sammen forteller bygningene om blomstrende klippfiskproduksjon og verft-virksomhet som spenner over flere århundrer. Fysiske spor etter handel med resten av Europa finner en på Gomalandet gravsted, etablert på 1800-tallet. Gravstedet er opparbeidet av ballastmasse fra klippfiskskuter i retur fra Spania. Derfor heter det seg at de som er gravlagt her

hviler i spansk jord.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Gateløp og siktlinjer som er åpne mot havna bør ikke lukkes igjen.
- Viktige enkelttrær og alleer bør bevares så langt som mulig.
- I området bør historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for nye bygg.
- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller den historiske byen fra sjøen bør unngås.
- Innen området bør eksisterende terrengforhold og vegetasjon bevares og eksisterende naturtyper bør ivaretas. Vesentlige terrenginngrep, planering og fyllinger bør unngås.
- Tak bør vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger bør tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen. Piper og tårn bør bevares. Takterrasser og perforering av takflater bør unngås.
- Landemerker som er karakteriserende for bysilhuetten bør ivaretas.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet bør ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.
- Offentlige snarveier, tråkk, stier og trapper bør bevares og settes i stand.

Områdenivå

- I tilstøtende randområder bør nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling, vesentlige terrenginngrep og planering av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- Ved eventuelle nybygg bør materialpaletten til den historiske bebyggelsen benyttes, samt volum, høyder, og proporsjoner.
- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.

Objektnivå

- Riving av kulturhistoriske bygninger bør unngås.
- Farger bør velges ut ifra historisk dokumentasjon. Det bør også legges vekt på fargevalg på enkeltelementer slik som vindu og dører.
- Ved vedlikehold og utbedring bør kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler bør bevares, dersom disse er tapt bør de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Eventuell oppføring av tilbygg bør tilpasses eksisterende bebyggelse i materialbruk og volum og underordnes denne.
- Byggtekniske installasjoner bør plasseres mest mulig skjult på fasadene, og helst på fasader som er minst mulig eksponert.

<u>Elementnivå</u>

- Skilting og reklame i kulturmiljøet bør tilpasses bygget. Skilting bør være underordnet og tilpasset fasadens komposisjon.
- Eksisterende elementer som belysningsarmatur og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området bør bevares eller tilbakeføres. Utbedring bør skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Evt. nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området bør utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.

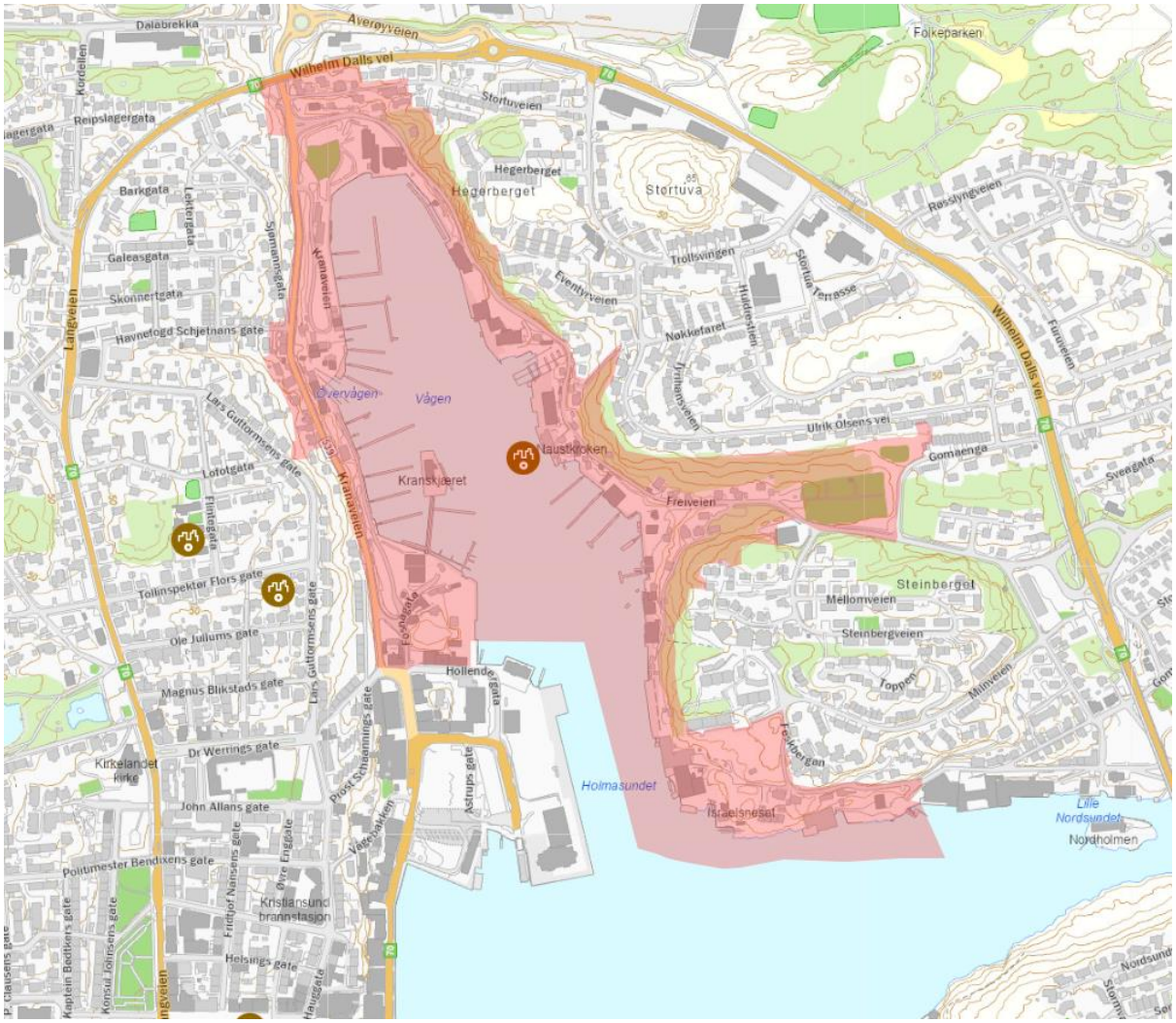
Averøyveien
Wilhelm Dalls vei
Dalabrekka
Kordellen
Reipslagergata
Barkgata
Lektergata
Galeasgata
Skonnertgata
Havnefogd Schjetnans gate
Langveien
Sjømannsgata
Kranaveien
Stortuveien
Hegerberget
Stortuva
Folkeparken
Rosslyngveien
Trollsvingen
Eventyrveien
Nøkkefaret
Huldrestien
Stortua Terrasse
Furuveien
Øvervågen
Vågen
Lars Guttormsens gate
Lofotgata
Flintegata
Kranskjæret
Haustkroken
Ulrik Olsens vei
Gomaenga
Sveagata
Freiveien
Tollinspektør Flors gate
Ole Jullums gate
Magnus Blikstads gate
Foshagata
Steinberget
Mellomveien
Steinbergveien
Toppen
Milnveien
Hollendergata
Dr Werrings gate
Kirkelandet kirke
John Allans gate
Prost Schaannings gate
Astrups gate
Holmasundet
Feskbergen
Israelsneset
Lille Nordsundet
Nordholmen
Politimester Bendixens gate
Fridtjof Nansens gate
Øvre Enggate
Kristiansund brannstasjon
Helsings gate
Kaptein Bedtkers gate
Konsul Johnsens gate
Hauggata

K267 – Gjenreisningsbyen i Molde

Beliggenhet
Området omfatter Molde sentrum og avgrenses ved Moldeelva og Julsundvegen og Amtmann Kroghs gate, av Øvre veg/Parkvegen/Sandvegen, og av fjorden.

Nasjonale interesser
Molde sentrum har nasjonal interesse på grunn av Molde sentrums rolle i norsk arkitekturhistorie som følge av bombingen av Molde under krigen og påfølgende byplangrep for gjenreisingen av byen. Byen er reist etter reguleringsplanen til Sverre Pederesen. Sentrumsområdet dokumenter gjennom siktlinjer, akser, etterkrigsarkitekturens volumer og detaljer arkitektoniske og byplanmessige idealer etterkrigstidens byutvikling.

Molde sentrum har kunnskapsverdi på grunnlag av arkitekturhistorien, krigshistorien og næringshistorien som er synlig i byplanen og bygningenes utstrekning og detaljer. Her er derfor også en arkitektonisk opplevelsesverdi som gir en opplevelse av Molde sentrum etter krigen, krigens følger og byplangrepene.

Beskrivelse
Da tyskerne bombet Molde i 1940 forelå allerede et forslag til en ny byplan fra arkitekt Sverre Pedersen fra 1935/36. Kun en håndfull bygninger stod igjen etter bombingen, gjenreisningen kom derfor til å omfatte rundt 50 bygninger i Molde sentrum. Pedersen brukte de eldre planene i utarbeidelsen av den nye byplanen, men han fikk nå et større spillerom og fikk lansert sine idealer. Av økonomiske årsaker bygde planen også på den gamle infrastrukturen.

Planen brukte Storgata, som følger fjordens utstrekning, som utgangspunkt med åpninger, sjøgløtt, torg og allmenninger mot fjorden med landskapet og naturen som fondmotiv. Byen ble bygget opp med husrekker plassert strengt symmetrisk langs torg og tverrgående akser mot fjorden etter Sverre Pedersens idealer, tilpasset topografien. Planene er fortsatt uttalt og godt bevart i dag.

Byen ble bygget opp i mur med murbygninger i tre etasjer, unntaket kunne være forretnings- og offentlige bygninger som ble bygget høyere, med en ensartet høyde til gesims, takform og takhelling basert på modernistiske nasjonal, regional og lokal bygningstradisjon. Bygningene ble funksjonsdelt med næring på gateplan og bolig i de øvrige etasjene, men også en del rene forretningsbygg. Innad i miljøet finner vi også noen få trehus innenfor det som er ansett som et stort murhusmiljø med mineralittpuss og med en uttalt fargekultur. Tomteutformingen fulgte her ikke Sverre Pedersens planer, men de ble heller basert på grunneiernes interesser, noe som gir bygningene en egenart. Byen ble reist over en periode på 17 år slik at dagens uttrykk er både individuelt, men også stilmessig homogent.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Landskapsnivå

- Landskapsrommet bør bevares ved fremtidig utvikling.
- Sverre Pedersens byplangrep med virkemidler som akser, siktlinjer, havnepromenaden, fondmotiv med Moldealpene og bruk av topografien i byplanen bør videreføres, og ikke brytes eller bygges igjen.

Områdenivå

- Sentrum bør behandles som en helhet hvor nye nødvendige tiltak bør underordne seg eksisterende byggehøyder i kulturmiljøet, det vil si å følge den historiske byplanens grep om maks 3 etasjer (4 meter), med unntak av forretnings- og offentlige bygg.
- Husrekkenes strenge symmetri med tverrgående akser mot allmenninger og torg og langs Storgata bør bevares, gateløpene, allmenninger, utsiktsplasser, og havnepromenaden bør bevares og videreføres.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig, og svekker den historisk topografiske karakteren.
- Tiltak i tilstøtende randsoneområder bør tilpasse seg eksisterende bebyggelse.

Bygningsnivå

- Kulturhistoriske bygg bør ikke rives. Ved nødvendige nyoppføringer bør bygninger organiseres etter samme prinsipp, skala og volum som da de ble oppført, og følge husrekke-prinsippet.
- Sentrums arkitektur, detaljering, dekor og håndverkstradisjon bør opprettholdes og videreføres ved nye tiltak, herunder endringer i eksteriøret.
- Til-, på- og nybygg frarådes.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket verdien av viktige kulturmiljøer, kan det gjennomføres byreparasjon. Dette kan være tilbakeføring eller oppføring av nye bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart og opplevelsesverdi. Om mulig skal rekonstruksjon skje på dokumentert grunnlag.

- Det er utarbeidet fargepalett for gjenreisningsbebyggelsen, og denne bør en legge vekt på ved fargevalg. Dette gjelder også mineralittpussen.

Møbleringsnivå

- Brostein, benker, lyktestolper og skulpturer bør med hensyn til utforming og materialvalg være i tråd med opprinnelig dominerende formtradisjon i området.

Margareta Dahls gate
Amtmann Leths g
Veøygata
Elvegata
Moldeelva
Parkvegen
Øvre veg
Kirkebakken
Molde domkirke
Molde rådhus
Kirkekrapet
Vektergata
Spotertbakken
Romsdalsgata
Olsmedbakken
Gartnarivegen
Garvellalleen
Myrabakken
Torget
Rutebilholdeplassen
Elvemoloen
Hamnegata
Statsråd Astrups gate
Garvellplassen
Amtmann Krohgs gate
Julsundvegen

K267 - Funkisvillaene i Grandvegen

Beliggenhet
Området består av Grandvegen 2, 3, 4 og 6.

Nasjonale interesser
Kulturmiljøet har nasjonale interesser på grunn av Funkisvillaenes betydning i norsk arkitekturhistorie. De fire funkisvillaene dokumenterer gjennom det enhetlige funkismiljøet, detaljering og utstrekning et arkitektonisk funksjonalistisk miljø basert på 1930-tallet livs- og arkitekturidealer. Funkisvillaene har kunnskapsverdi på bakgrunn av bygningenes dekor, form og uttrykk fordi de til sammen vitner om datidens livs- og arkitekturidealer.

Beskrivelse
På 1930-tallet ble det funksjonalistiske boligområdet reist på den tidligere hotelltomta til Grand Hotell som brant ned i 1919. Selve området består i stor grad av eneboliger i funksjonalistisk stil, men her er også leilighetskomplekser i samme stilart. De tre funkisvillaene i Grandvegen er tegnet av arkitekt Bjarne Thinn Syvertsen fra Drammen, utdannet fra NTH. En stor del av hans bygninger er preget av funksjonalismen og hans virke omfattet stort sett områdene rundt Drammen hvor han etablerte sin arkitektpraksis i 1926. Den siste villaen er tegnet av Olaug Kosberg.

De tre funkisvillaene har flere fellestrekk; flate tak som er dratt ut i gesims, rektangulære bygningskropper som er sammensatt av flere volumer og utstikkere; det er i kontrasterende fargesetting, halvsylinderformede karnapper med et balkongelement i annen etasje, og takutstikkere i inngangspartiet. Andre trekk i komposisjonen er liggende panel, dekorelementer i kontrasterende farger som dører og vinduer, tilstede er også et vertikalt element som pipe og horisontale vindusbånd beliggende på opparbeidede naturtomter. Den midterste villaen har i tillegg et skille mellom etasjene som gjøres til uttrykk gjennom ulike farger i første og annen etasje. Alt dette illustrerer hvordan bruk/funksjon og form er knyttet sammen i eksteriøret.

I dag fremstår boligene som godt bevarte eksempler på funksjonalismens idealer, i et område hvor funkisarkitekturen i stor grad er rådene. Den resterende bebyggelsen har blitt endret i eksteriørene med en rekke uheldige tiltak som har ført til at de har mistet sin karakter. Grandvegen 2, 3, 4 og 6 fremstår derfor som enhetlige og representative eksempler på 1930-tallets arkitektur.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Kommunen kan bruke rådene som bestemmelser i kommune-, område- eller detaljplaner. I det tilfelle kan det være hensiktsmessig at anbefalingen «bør» erstattes av «skal». Dette vil gjøre rådene juridisk bindende, og bidra til å sikre en god forvaltning av kulturmiljøverdiene.

Områdenivå

- Funkisvillaene, og de nærliggende bygningene med funkispreg bør behandles som helhet hvor nye nødvendige tiltak bør underordne seg eksisterende byggehøyder.
- Områdekarakteren bør bevares.
- Lysforholdene og naturtomtene bør videreføres.
- Dagens tomteinndeling bør bli opprettholdt.
- Nye tiltak i tilstøtende randsoneområder bør tilpasse seg eksisterende bebyggelse og områdekarakter.

Bygningsnivå

- Kulturhistorisk bebyggelse bør ikke rives. Ved nødvendig nyoppføring bør bygninger organiseres etter samme opprinnelige prinsipp.
- Funkisvillaenes arkitektur og detaljering bør opprettholdes og videreføres ved nye tiltak, blant annet fargepalett, dekorelementer, takutforming, skala og volumer.
- Til-, på- og nybygg anses her som uheldig og vil svekke områdekarakteren. Ved eventuell nødvendig oppføring av tilbygg bør det søkes tilpasset eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket verdien av viktige kulturmiljøer, kan det gjennomføres byreparasjon. Dette kan være tilbakeføring eller oppføring av nye bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart og opplevelsesverdi. Om mulig skal rekonstruksjon skje på dokumentert grunnlag. Dette vil spesielt gjelde områdets randsoner der hvor det i dag er endret funkisarkitektur.
- Ved utforming av utenomhusplan bør en se på den opprinnelige utformingen med gangveger og steinbelagte områder.

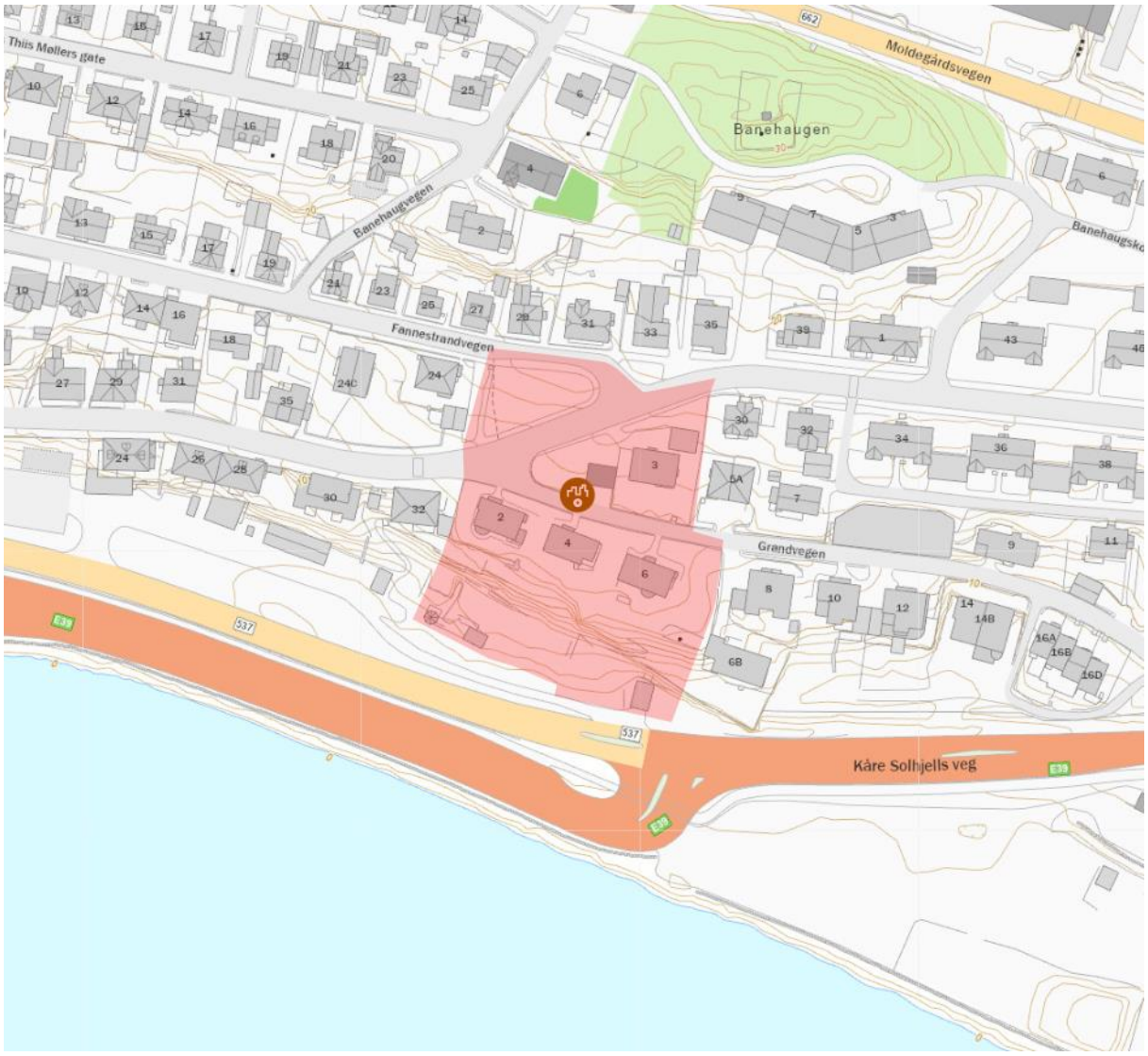
Thiis Møllers gate
Moldegårdsvegen
Banehaugen
Banehaugvegen
Banehaugsk
Fannestrandvegen
Grøndvegen
Kåre Solhjells veg
E39
537
662